

INBJUDAN
till
seminarieserien

Temperaturen på rättsstaten Sverige

Tisdagarna
5 februari , 5 mars och 2 april,
kl. 18:00 -21:00 ABF Sveavägen 41

- Seminarium 1 Hur frisk är rättsstaten Sverige?
- Seminarium 2 Har vi tillgång till effektiva rättigheter?
- Seminarium 3 Har vi lika rätt?

INBJUDNA ORGANISATIONER

Civil Rights Defenders, Mr Stiftelsen, Teskedsorden, Lika Unika, Funktionsrätt Sverige, Amnesty Sverige, FN-Förbundet, RFSU, Roma Institutet, DHR, Raoul Wallenberg Institutet, Riksförbundet FUB, Rädda Barnen, Mr Fonden, RFSL, Centrum För Rättvisa, My Human Rights, Independent Living Institute, Talerättsfonden mot diskriminering, Folkets Hus och Parker, Juridicum Stockholms universitet, Notarierna vid stockholmsdomstolarna, Fiskalerna vid Svea hovrätt, Advokatsamfundet för förmedling till advokaterna. Åklagarkammarna i Stockholm.

ARRANGÖRER

Svenska avdelningen av

Frisinnade klubben

ABF Stockholm

ANMÄLAN kan ske genom e-mail till Stellan.garde@telia.com eller till ABF Stockholm tel. 08 453 41 00 eller info.stockholm@ABF.se (ange seminarieriet - Temperaturen på rättsstaten Sverige alla tre eller enstaka seminarier)

SYFTET för seminarieriet är att identifiera de svagheter och behov av förbättringar som finns i och skyddet för demokratin och de mänskliga fri- och rättigheterna i Sverige. Seminarieriet syftar till att ge deltagarna kunskap om förändring som är nödvändiga för att demokratiska och mänskliga rättigheter ska vara garanterade och iakttas i Sverige.

FÖRBEREDELSE inför medverkan på seminarieriet bör vara att ta del av texten för seminarium 1 nedan och funderar på om det finns ytterligare frågeställningar som borde tas med på något av seminarieriet. Om det är möjligt vore det bra om du i förväg kan skicka in dina kompletterande frågor på adress Stellan.garde@telia.com så att vi kan se till att dina förslag på frågor kommer att tas upp.

PROGRAM-texter för seminarium 2 och 3 kommer att skickas ut inför respektive seminarium.

PROGRAM

SEMINARIUM 1 - Hur frisk är rättsstaten Sverige?

Följande områden föreslås diskuteras – anmäl gärna fler frågor innan seminarieriet:

- i. Ger grundlagarna ett tillräckligt skydd för lika rätt och demokrati?
- ii. Ska Europakonventionens regler även kunna åberopas i privata relationer?
- iii. Ska EU:s arbete till skydd för mänskliga rättigheter förstärkas?
- iv. Ska offentliga bidrag innebära att ideella organisationer behöver frånga sina stadgar om lika rätt?

Se detaljer i det fullständiga programbladet – nedan.

SEMINARIUM 2 - Har vi tillgång till effektiva rättigheter?

Följande områden föreslås diskuteras – anmäl gärna fler frågor innan seminarieriet:

- i. Är domstolarna oberoende – vem tillsätter våra domare?
- ii. Straffrättsliga frågor – hur länge kan en misstänkt hållas frihetsberövad utan dom?
- iii. Effektivitet för enskildas rätt – är det rätt att bara resursstarka personer kan ta kränkningar till rättslig prövning / rättshjälp mm?

Se detaljer i det fullständiga programbladet.

SEMINARIUM 3 – Har vi lika rätt?

Följande områden kommer att diskuteras

- i. Diskriminering – ska vi ha tillgänglighet för alla?
- ii. Asyl och Migrationsrätten – Är förbud mot familjeåterförening ett brott mot mänskliga rättigheter?
- iii. Nationella minoriteter och ursprungsbefolkningens rättsliga ställning – varför skriver inte Sverige på ILO-konventionen 169.

Se detaljer i det fullständiga programbladet.

Seminarium 1 - Hur frisk är rättsstaten Sverige?

GER GRUNDLAGARNA ETT TILLRÄCKLIGT SKYDD FÖR LIKA RÄTT OCH DEMOKRATI?

I Sverige råder en relativt stor enighet om de grundläggande värderingar som kommer till uttryck bl. a i Sveriges grundlagar. Men med ett ökat stöd för auktoritära krafter kan den situationen komma att förändras. Vi ser i dag hur auktoritära partier har tagit makten i bl. a Ungern och Polen och hur de inte tvekar att bryta mot rättsstatliga principer, t ex genom att politisera domstolsväsendet. Den enda garantin för att de demokratiska värderingarna ska styra ett land är ett folkligt stöd, men det kan också finnas skäl att säkerställa att grundvalarna inte enkelt kan ändras på grund av tillfälliga opinioner. Det finns därför skäl att på allvar diskutera om skyddet för demokratin, mänskliga rättigheter och domstolarnas oberoende kan och behöver förstärkas och hur det i så fall kan ske.

De grundläggande reglerna om demokrati och rättigheter som återfinns i regeringsformen har ett förhållandevis svagt skydd i våra grundlagar. En tillfällig majoritet i riksdagen kan genom två beslut med ett mellanliggande extra val och med enkel majoritet på 14 månader ändra reglerna. Andra viktiga lagar såsom exempelvis vallagen och budgetlagen kan ändras med bara ett beslut i riksdagen.

I många andra länder, t ex Norge, Finland och Tyskland, ställs mer kvalificerade krav för att beslut ska kunna ske i sådana frågor. I Norge föreskrivs att ändringar inte får strida mot de grundläggande principerna för konstitutionen. I Finland krävs två beslut med ett mellanliggande val och kvalificerad majoritet vid det andra beslutet. I Tyskland finns en särskild klausul som omöjliggör att det demokratiska statsskicket och de mänskliga rättigheterna upphävas. I den tyska grundlagen anges även att alla tyskar har rätt att göra motstånd mot varje person som önskar avskaffa den konstitutionella ordningen, om ingen annan åtgärd är tillgänglig.

Enligt RF kap 12 §§ 2 och 10 har alla förvaltningsmyndigheter statliga och kommunala en självständighet och ett ansvar att pröva riksdagens och regeringens beslut och vägra tillämpa dem om de strider mot grundlagarna. Samtidigt har myndighetscheferna en stark operativ ställning. Men den självständiga ställningen har ett svagt skydd. Vid tillsättning av viktigare chefer som ex. rikspolischef, riksåklagare, säpochef, ÖB m.fl. tar regeringen idag oreglerat underhandskontakter med oppositionen för att få en acceptans vid tillsättningar. Frågan är om detta förfarande behöver regleras för att detta ska iakttas av alla regeringar?

Regeringen har tillsatt en parlamentarisk kommitté för att bl.a. säkerställa public service oberoende i förhållande till staten. Arbetet är viktigt med tanke på den utveckling som sker i länder med auktoritära regimer där dessa söker ta kontroll över public service. Den utredning som just nu ser över tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen ska också föreslå hur public service kan grundlagsskyddas. Ett sådant extra starkt skydd för public service kan komma på plats efter nästa val, år 2022.

Ett utredningsförslag har lagts om att en oberoende myndighet ska inrättas med uppgift enligt parisprinciperna att utöva tillsyn över tillämpningen av de mänskliga fri- och rättigheterna i Sverige. Förslaget kan komma att skickas ut på remiss under 2019.

Den demokratiska rättsstaten har en skyldighet att så långt möjligt förebygga att de värden som den bygger på sätts åt sidan. Hur kan detta ske?

Angående skyddet för demokratin och mänskliga rättigheter

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för att regler införs i regeringsformen som skyddar det demokratiska statskicket och de mänskliga rättigheterna;

att möjligheterna till ändring av grundlagarnas regler begränsas genom att det införs ett krav på att ett andra beslut ska ha en kvalificerad majoritet i riksdagen och ett krav på att ett ordinarie riksdagsval ska hållas mellan besluten;

att möjligheten att anordna extraval vid beslut om grundlagsändringar uttryckligen tas bort;

att vissa för demokratin centrala lagar, såsom vallagen, budgetlagen m.fl. uppgraderas till semikonstitutionella lagar innefattande en begränsning i möjligheten att ändra dessa lagar; Att de är semikonstitutionella innebär att en ändring av lagen förutsätter att vid beslutet är $\frac{3}{4}$ -delar av riksdagen närvarande och 50 % av dessa är för en ändring;

att en motsvarighet om civilt motstånd som finns i den tyska grundlagen införs så att alla i Sverige har en rätt att motverka att demokrati och de mänskliga rättigheterna avskaffas och att grundlagarnas regler innefattas i alla läroplaner och kursplanerna för grundskola, gymnasieskola, högskola och universitet.

Angående tillsättning av viktigare myndighetschefer

Det föreligger nu en oreglerad praxis som innebär att regeringen inhämtar medgivande från oppositionen vid tillsättning av viktigare myndighetschefer som ex. rikspolischefen, riksåklagare, säpochefen, ÖB.

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för att en ordning införs där regeringens tillsättning av rikspolischef, domstolsverkets, överbefälhavaren, chefen för säkerhetspolisen och andra generaldirektörer av betydelse för den enskildes rättssäkerhet kan prövas och att det samtycke som inhämtas från oppositionsledarna regleras och görs obligatoriskt;

att en offentlig utfrågning kan ske i förväg av regeringens tillsättning av rikspolischef, domstolsverkets, överbefälhavaren, chefen för säkerhetspolisen och andra generaldirektörer av betydelse för den enskildes rättssäkerhet under ed;

att en ordning införs där Konstitutionsutskottets tillsättning av JO och Riksrevisor kan prövas i en offentlig utfrågning i förväg.

Angående skyddet för den enskildes integritet

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för att rättsskyddet för den enskildes integritet förbättras i relation till yttrandefriheten för att uppfylla de krav som Europakonventionen ställer;

att förbättra möjligheten att rättsligt motverka de hatkampanjer som idag förs i sociala medier bl.a. genom att målen faller under allmänt åtal;

att en enskild person ska ha en mer jämbördig ställning i yttrandefrihetsmål och att hen i de målen ska kunna yrka på att målet avgörs utan jury.

Angående Public Service oberoende

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för att Public Service - de allmänna mediernas radio- och tevesändningar - oberoende och självständigheten säkras genom tillägg i yttrandefrihetsgrundlagen.

Angående tillsyn av mänskliga rättigheter i Sverige

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för att en tillsyn inrättas enligt Parisprinciperna över tillämpningen av alla mänskliga rättigheter i Sverige;

att oberoendet för det offentliga organ som ges uppgiften att sköta tillsynen över alla mänskliga rättigheter garanteras genom att detta får sin oberoende status reglerad i grundlag;

att det civila samhället ges en tydlig roll inom ramen för tillsynen;

EUROPAKONVENTIONEN

Europakonventionen är svensk lag och har en särskild ställning i regeringsformen. Avsikten är att konventionsstaten Sverige med sina nationella institutioner ska ta ett reellt ansvar för att konventionen efterlevs. Lika viktigt är dock att Europadomstolen måste vara funktionsdugligt för att fylla sin roll. Europadomstolen är för närvarande i en besvärlig situation främst beroende på den mycket höga målbalansen och långa handläggningstiderna.

Den svenska skadeståndspraxisen när det gäller kränkningar av konventionen är en början till ett ansvarstagande. Idag kan stat och kommun ådra sig skadeståndsskyldighet vid brott mot konventionen. Skadestånd grundat på konventionen kan inte utgå vid brott mot konventionen mellan privata parter. Det saknas dock idag ekonomiska möjligheter för enskilda personer att ta frågor om kränkningar av de konventionella rättigheterna till domstol på grund av höga rättegångskostnader, reglerna om rättshjälp och nuvarande fördelningen av rättegångskostnaderna i målen.

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för att Europakonventionen ges företräde framför allmän lag;

att skadeståndsansvar mellan privata parter för brott mot Europakonventionen införs i skadeståndslagen;

att Sverige verkar för att tillräckliga resurser ges Europadomstolen i Strasbourg för att i rimlig tid kunna avgöra mål i domstolen;

att möjligheten till ett avgörande i svensk domstol av kränkningar av konventionsrättigheter förbättras genom att de ekonomiska förutsättningarna för att ta upp målen i svensk domstol förbättras inom ramen för rättshjälp och fördelningen av rättegångskostnader och

att frågor om brott mot Europakonventionen ges företräde bland annat inom ramen för prövningstillstånd.

EUROPEISKA UNIONEN

EU har ett tydligt uttalat syfte att verka för demokrati och mänskliga rättigheter. EU:s övervakningssystem av EU-staternas förpliktelser på fri- och rättighetsområdet är dock mindre utvecklat än det system som Europarådet tillhandahåller. I EU är det egentliga engagemanget vad gäller staternas efterlevnad av sina olika åtaganden på fri- och rättighetsområdet fokuserat främst på förhållandena i staterna när de sökt medlemskap i EU. I Bryssel på politisk nivå har väckts förslag om en skärpt särskild övervakningsmekanism än den artikel 2 i fördraget tillhandahåller. Också i Europaparlamentet har förslag lagts om att förstärka övervakningen på fri- och rättighetsområdet inom EU.

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för
att Sverige verkar för att EU:s övervakningssystem av EU-staternas förpliktelser på demokrati och fri- och rättighetsområdet utvecklas och att medlemsstaterna ges en årlig rapporteringsskyldighet där civilsamhället får möjlighet att avge skuggrapporter;

att Sverige verkar för ökad offentlighet inom EU;

att personer och organisationer upptagna på FN:s terroristlista får rätt till en rättslig prövning i EU-domstolen och i svensk domstol om registreringens riktighet samt ges en rätt till kompensation när en felaktig registrering innefattande en kränkning förelegat.

STATLIG OCH KOMMUNAL FÖRVALTNING

De flesta mänskliga rättigheterna påverkas av statliga och kommunala myndigheters beslut och åtgärder. Krav kan ställas på att beslut och åtgärder görs i rimlig tid och det finns möjlighet att begära att en omprövning sker av beslut och att få ett beslut prövat i förvaltningsdomstol. Det förutsätts att domstolen i dessa ärenden ska se till att den enskilde personen får stöd för att få sin rätt garanterad. Det föreligger idag stark kritik mot att en enskild person som anlitar ett nödvändigt juridiskt ombud inte kan få sina rättegångskostnader täckta ens när målet avgjorts till hens fördel.

I samband med att det idag utgår statliga och kommunala bidrag till civilsamhällets organisationer krävs normalt att organisationerna iakttar grundläggande idéer om demokrati och mänskliga rättigheter. Till detta kommer att vid bidrag från kommun och stat för upprätthållande av exempelvis lokaler mm. så ställs krav på att lokalerna i yttrandefrihetens namn att uthyrning även ska ske till organisationer som inte står för demokrati och mänskliga rättigheter. Detta krav innebär att organisationerna ofta har att frångå sina stadgar angående att iaktta demokrati och mänskliga rättigheter i verksamheten, då bidragets krav innebär att organisationen inte kan vägra hyra ut.

Förslag på frågor – finns det fler?

Frågan är om det föreligger behov för att både statliga och kommunala tjänstemän obligatoriskt vid anställning och fortlöpande ges en genomgång av de mänskliga rättigheter som ska vara okränkta inom ramen för beslut och åtgärder från myndighetens sida.

Att den enskilda personen i samband med ett ärende alltid blir informerad om de rättigheter hen har i samband med ärendet.

Att den enskilda personen får ersättning för sina rättegångskostnader i samband med ett ärende när målet avgjorts till hens fördel och när det fanns fog för hen att få sitt ärende prövat;

att det införs effektiva sanktionsmedel mot lag- och domstolstrots i kommuner och landsting i fråga som gäller en enskild person;

att det ska vara möjligt för en enskild att föra passivitetstalan mot en offentlig myndighets underlåtenhet att fatta eller verkställa beslut;

att kommunalt tillsatta revisorerna kompletteras med obligatoriska auktoriserade revisorer;

att statliga och kommunala bidrag till civilsamhällets organisationer inte ska innefatta krav som innebär att organisationerna har att frångå sina stadgar angående demokrati och mänskliga rättigheter.

